

איש חי
רב פעלים
רודף צדקה וחסד
ר'
משה שניצר
ז"ל
ב"ר מנחם מנדל ז"ל
תנצב"ה

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

האשה
החשובה רודפת
צדקה וחסד
מרת
רודה שניצר
ע"ה
ב"ר מאיר ז"ל
תנצב"ה

יו"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א • לע"נ הר"ר מרדכי קלמן (מוטי) זיסר ב"ר משה יצחק ז"ל

גליון מס' 1399

מסכת מנחות ס"ג-ס"ט ♦ מקוואות י', א' - י', ו'

בס"ד, כ"ו אדר תשפ"ו

השבוע בגליון

- ♦ הזכרת שמות מלאכים
- ♦ מי כתב את הספר "רזיאל המלאך"
- ♦ אין ליטול שכר בגין עיסוק בקמיעות
- ♦ זהותם והגדרתם של מאכלים שנוצרו על ידי נס

♦ האם מותר להשתמש בקבלה מעשית

- ♦ הידור במצווה לאחר קיומה
- ♦ שאלת "שני האתרוגים"
- ♦ המקדש על יין שאינו משובח
- ♦ להיכן נעלם היום החמישים של ספירת העומר?

ניתן לקבל את הגליון בדוא"ל מידי שבוע חינם
להצטרפות: meorot@meorot.co.il

דבר העורך

יהי חלקי מחלקכם

על הרב אליעזר ל. אפשר לומר שעם נסיון חיים עשיר כל כך שהספיק לצבור, אפילו טיפוש יכול להיות חכם. שפתו עשירה וקולחת. קולו העמוק, הצרוד קמעה, מעניק גוון מיוחד לדבריו, ואם לא תעצרו באדיבות, תמצא עצמך עומד ומשוחח עמו שעות ארוכות, כשמעשיה רודפת מעשיה, סיפור מזנב בסיפור, תוך שהוא מתבל את דבריו במשלים "וורטים" ושולל רעיונות. בעברו הרחוק, הצעיר, היה מחלץ ילדים מציריני המסיון. שנים אחר כך הוא מצא את עצמו עוסק בקירוב רחוקים, ועם הזמן הפך לאחד הפעילים הבולטים בתחום תנועת התשובה בבריית המועצות, תחת אפס של שוטרי ובלשי הק.ג.ב.

זקנו מתבדר ברות, והוא צוחק מלא פיו כשאני שואל אותו "ר' אליעזר, מה בדעתך לומר לשומעי לקחך לקראת שבת". כל מי שמכיר אותו יודע, שר' אליעזר לעולם אינו מכין את משאו. אלפי סיפורים, משלים ומעשיות מסודרים במוחו, וכל אחד מהם נשלף ברגע המתאים. השאלה מה בדעתך לומר לשומעי לקחך, נראית לו כלקוחה מעולם אחר. ובכל זאת, לטובת קוראי "מאורות הדף היומי", ר' אליעזר התיישב על ספסל ברחובה של עיר, הררו דקה או שתים, ובהתרגשות רבה החל לספר את אחת המעשיות היותר מרטיטות שבצקלונ.

דף ט/א הבא שמינה לכתחילה ושחוט

הידור במצווה לאחר קיומה

מחלוקת עצומה בעניין קיום המצוות, תלוייה ועומדת בפירוש דברי גמרתנו.

שאלת "שני האתרוגים": בעולם הישיבות רווחת השאלה הידועה לגבי "שני האתרוגים". האתרוג האחד מהודר מאין כמוהו, אך קיים ספק אם הוא כשר. האתרוג השני כשר לכל הדעות, אך ההידור ממנו והלאה. ברור לכל, כי בעל שני האתרוגים ייטיב לעשות אם יטול את שניהם בזה אחר זה, אלא שיש לברר, את מי מהם יטול תחילה, את הספק כשר אך מהודר, או את הכשר שאינו מהודר. למען האמת, שאלה זו נוגעת לכל יהודי ויהודי, שלאחר שקיים את מצוות ארבעת המינים נפל לידי אתרוג מהודר שאין כדוגמתו, האם יש עניין בכך שישוב ויטול את הלולב עם האתרוג המהודר, לאחר שכבר קיים את המצווה. במאמר הבא נבחן שתי דעות סותרות בנידון ונעמוד על שורש הדברים.

אם מצווה אין כאן, במה יש להדר: הגאון רבי חיים מבריסק זצ"ל הורה, כי תחילה יש ליטול את האתרוג הספק כשר אך המהודר. זאת, מאחר שאם יטול תחילה את האתרוג הכשר, ייצא ידי חובת המצווה ושוב אין תוחלת בנטילת האתרוג המהודר. לפיכך, יעדיף את האתרוג המהודר ויטלו תחילה. אם כשר הוא, מה טוב, זכה לקיים את המצווה בהידור, ואם לאו, ייצא לאחר מכן באתרוג הכשר שאינו מהודר. בבסיס הוראה זו טמונה ההנחה, כי הידור מצווה אינו מתקיים אלא בד בבד עם קיום המצווה גופא, ואם "מצווה" אין כאן, "הידור מצווה" מנין (דברי הגר"ח הובאו ב"מקראי קודש" לגרצ"פ פרנק סוכות ח"ב סימן ט', ובהוספות הגר"א סילבר בסוף שו"ת "נפש חיה" ח"ב). אולם, יש שדנו לפקפק בהכרעה זו וגמרתנו משמשת להם כמקור עיקרי לשיטתם, כפי שיבואר להלן כידוע, מצוות עשה להקריב בהמה מובחרת לקרבן, שנאמר (ויקרא כב/א) "תמים יהיה לרצון" (רמב"ם הל' איסורי המזבח פ"א הל' א'). בהקשר לכך מבואר בסוגייתנו, כי כהן שעמד להקריב בשבת קרבן ציבור, ולפניו שתי בהמות, כחושה ושמינה, ושחט את הכחושה, יחזור ושחט את השמינה כדי לקיים את המצווה בהידור. מאחר שבשבת לא הותרה שחיטה, כי אם לצורך קרבנות שחובה להקריבם בו ביום, מוכח, כי הידור מצווה לאחר קיום המצווה, שייך גם שייך, שאם לא כן, כיצד הכהן רשאי לשחוט את הבהמה השניה, אם אין בכך כל תועלת (כן הקשה הגרצ"פ ב"מקראי קודש" שם).

צעילוי נשמת

מרת **חווה לאה זיטמן** ז"ל

ב"ר שאול חיים ז"ל
נלב"ע כ"ט אדר תשמ"ב

תנצב"ה

הונצחה ע"י שלמה זיטמן שיחיו

צעילוי נשמת

הר"ר **אברהם חיים המלסדורף** ז"ל

ב"ר ברוך ז"ל
נלב"ע ר"ח ניסן תשס"ז

תנצב"ה

הונצח ע"י
משפחות המלסדורף וליפסקר שיחיו

צעילוי נשמת

מרת **שפרה בן דוד** ע"ה

בת הרב משה ורבקה כהן מלהיוף ז"ל
נלב"ע ליל ש"ק כ"ה באדר א' תשנ"ה

תנצב"ה

הונצחה ע"י המשפחה שיחיו

צעילוי נשמת

הר"ר **יוסף נתן נטע הפטקה** ז"ל
ב"ר ישראל צבי ז"ל נלב"ע כ"ט אדר תשע"ב
ומרת **דבורה רחל הפטקה** ע"ה
בת הרב דוד יהודה בנט זצ"ל נלב"ע ו' אייר תשס"א

תנצב"ה

הונצחו ע"י המשפחה שיחיו

צעילוי נשמת

הר"ר **נפתלי הרץ נס** ז"ל

ב"ר יצחק אייזיק ז"ל נלב"ע כ"ח אדר תשס"ג

תנצב"ה

הונצח ע"י המשפחה שיחיו

המקדש על יין שאינו משובח: אכן, החיד"א ("ברכי יוסף" או"ח סימן רע"ב דין א) מצדד להלכה, כי המקדש בשבת על יין ולאחר מכן התברר לו שהיין היה מגולה ואינו מהודר לקידוש, יחזור ויקדש שנית על יין אחר **בברכה**, כפי שגמרתנו מורה לכהן לחזור ולשחוט בשבת [עיי'ן שם שלרבים מהפוסקים מגולה פסול, ואף לשיטת שמגולה הוא חיסרון בהידור, י"ל שיחזור ויקדש].

ברם, יש המוחים בתוקף ("המאיר לעולם" ועוד), כי מגמרתנו אין כל ראייה, תוך שהם מדייקים את לשונה: "היו לפניו שתי חטאות, אחת שמינה ואחת כחושה, **שחט**... כחושה ואח"כ שמינה, פטור, ולא עוד, אלא שאומרים לו הבא שמינה לכתחלה ושחוט". כלום מדובר בגמרא שהקרבן הכחוש, הבלתי מהודר, כבר **הוקרב** על המזבח? כלל וכלל לא! המדובר הוא שהקרבן נשחט, אך מצוותו, היינו, זריקת דמו על המזבח, עדיין לא התבצעה. לפיכך, כהן זה שעדיין לא ביצע את **מעשה המצווה** חייב לשחוט בהמה נוספת כדי לקיים בהידור את המצווה, שעדיין לא ביצע. אך אדם שכבר קיים את המצווה, זרק את דם הקרבן, נטל אתרוג כשר, אינו חוזר ומקיים את המצווה בהידור.

יש לחלק בין חובת הידור מן התורה לבין חובת הידור מדרבנן: יש המוסיפים, כי גם אם אכן גמרתנו עוסקת בכהן שסיים את מצוות ההקרבה וזרק את דם הקרבן, עדיין אין להשוות בין מצווה זו לשאר מצוות התורה. שכן, מצוות ההידור בקרבנות היא מצוות עשה מן התורה, ואילו מצוות ההידור בשאר המצוות, הנדרשת מן הפסוק "זה א-לי ואנוהו", היא מצווה מדרבנן לדעת ראשונים רבים. לפיכך, על הידור שנצטווו בו מן התורה יש לחזור גם לאחר שעיקר מעשה המצווה הסתיים, שהרי התורה בעצמה הטמיעה את ההידור במעשה המצווה וכל עוד המצווה לא הודרה, חלק מן המצווה לא התקיים. אך הידור דרבנן אינו חלק מן המצווה, ומשזו התקיימה, מה טעם להדר במצווה שפרחה ונעלמה, וצודק איפוא הגר"ח כי אין ליטול אתרוג מהודר לאחר קיום המצווה ("מקראי קודש" שם, בהררי קודש הערה 5).

[יש להוסיף, כי יש מצדדים בחילוק לאיך גיטא, כי גם אם בכל המצוות אין שייך להדר לאחר קיום המצווה, שונה הדבר בלולב מאחר שגם לאחר שכבר יצאו ידי חובת עיקר המצווה, יש קיום מצווה בכל רגע ורגע שנטולים אותו, וכמבואר בתוספות סוכה לט"א ד"ה "עובר לעשייתן" וברא"ש סוכה פ"ג סימן ל"ג, ועל כן מתקיים הידור המצווה בד בבד עם קיום המצווה עצמה, אף לאחר שכבר יצאו ידי חובת המצווה. ראה מקראי קודש שם, ובשו"ת להורות נתן ח"ו סימן ל"ח, וראה גם מועדים וזמנים ח"ב סימן ל"ט ועוד].

דף סה/ב כל ספירות שאתה סופר לא יהו אלא חמשים יום

להיכן נעלם היום החמישים של ספירת העומר?

גמרתנו עוסקת בהרחבה במצוות ספירת העומר, תוך שהיא חוזרת ושונה את הפסוק (ויקרא כג/טז) "עד ממחרת השבת השביעית תספרו חמשים יום". כולנו יודעים, כי מצוות ספירת העומר מתנהלת במשך ארבעים ותשעה ימים בלבד. להיכן, איפוא, נעלם היום החמישים?

ארבעים חסר אחת: שאלה זו חוזרת ונשנית בכתבי הראשונים ובספרי האחרונים, וכך כתב הרא"ש (פסחים פ"י סימן מ'): "יש מקשין כיון דקרא קאמר תספרו חמשים יום למה אין אנו מונין אלא תשע וארבעים יום". תמיהה זו הובעה לגבי ספירת העומר כמו גם לעניין שלושים ותשע המלקות. כידוע, ציוותה תורה (דברים כה/ג) "ארבעים יכנו", אך חז"ל דרשו "ארבעים חסר אחת". אמנם, הרמב"ם (הל' סנהדרין פרק י"ז הל' א') מנמק זאת: "אמרו חכמים... מכין אותו ל"ט שאם יוסיף לו אחת, נמצאת שלא הכהו אלא ארבעים הראויות לו". משמעות דבריו, לכאורה, כי חכמים הם שהורו להפחית מן המספר הקצוב בתורה, כדי שהמלקה לא ייכשל, חלילה, באיסור "לא יוסיף".

אך רוב האחרונים שוללים פרשנות זו בדברי הרמב"ם, מחמת מספר קושיות, ביניהן, שאם כן, מכל מספר מלקות שנקצב על ידי בית דין יש להפחית הלקאה אחת, ולא דווקא מאדם שעונשו נקצב לארבעים מלקות ("מנחת חינוך" מצווה תקצ"ד אות ד' עיי'ן שם). לפיכך מפרשים רוב האחרונים, כפי שכתב ה"כסף משנה" (שם, בפירושו השני): "שכן קבלו חכמים ממשו רבינו ע"ה דרשה זו", ומטעם זה מן התורה אין להלקות כי אם שלושים ותשע מלקות.

הרא"ש - "דרך המקרא שאינו משגיח על חסרון האחד": ניצבים אנו, איפוא, בנקודת ההתחלה - התורה הורתה על מספר מסויים, בעוד שבפועל כוונתה היתה למספר פחות ממנו, מה פשר הדבר. הרא"ש (פסחים פ"י סימן מ, ועיי'ן ריטב"א מכות כ"א) מבאר, "שכן דרך המקרא, כשמגיע המנין לסכום עשירית פחות אחת מונה אותו בחשבון עשירית ואינו משגיח על חסרון האחד". כלומר, המקרא אינו משגיח בחסרונו של מספר אחד, אם על ידי כך ניתן לכלול את המספר בעשיריות שלמות, "ארבעים", "חמישים", וכדומה.

המקור לגימטריה "עם הכולל": לדעת אחרים, כלל זה תקף בכל מקום, ולא דווקא כאשר על ידי הוספת הספרה היתירה, ניתן לעגל את המספר לעשיריה שלמה, ושני נימוקים לדבר. האחד, "לא דק", היינו, אין הקפדה על חסרונו של מספר אחד. והשני, כי קבוצת המספר הכולל נחשבת גם היא כספרה אחת, וממילא ניתן למנות מספר זה ולהוסיפו על המספרים הבודדים. שיטת חישוב זו מכונה "עם הכולל".

הראשונים והאחרונים מביאים מקורות מעניינים מאד לכלל זה, שהמקרא אינו מדקדק במניין מספר בודד. הרא"ש (שם) מציין, כי התורה מונה (בראשית מו/ז): "כל הנפש לבית יעקב הבאה מצרימה שבעים", בעוד שהם מנו שישים ותשע נפשות בלבד [ועיי'ן שם ב"קרבן נתנאל" שהקשה מדרשת חז"ל בבא בתרא קכ"ג, על יוכבד שנולדה בין החומות].

אחד הדברים המופלאים ביותר ביהדות שנרמסה תחת המגף הקומוניסטי, היה הדחף האדיר של יהודים צעירים, שלא ראו מעולם את קירותיו הפנימיים של בית הכנסת, ללמוד תורה. הנשמה היהודית נכספה אל אלוהיה ואל תורתה. כניצנים רבים וזעירים, הם היו מגיחים מחורים לא צפויים, לאחר סערה איזמה שהתחוללה על ראשם, מטים את גופם לכיון האור ומנסים לשאוב יותר ממה שהם מסוגלים להכיל.

אני זוכר, הוא מגביה את קולו, מכווץ את עיניו, ומפנה מקום למספר יהודים שהתקבצו סביבו כדי לשמוע את המעשה, שאירע פעם, שהחלטנו לייסד שיעור תורה במרכז לנינגרד. הביקוש היה עצום, והמשתתפים היו מיועדים היו מוכנים ליטול על עצמם את הסיכון הגבוה הכרוך בהשתתפותם בשיעור תורה. סטודנט צעיר ונלהב ארגן מקום מסתור, אני דאגתי למספר עתקים של מסכת שבת, והשיעור קם והיה.

אשרת השהייה שלי עמדה לפוג, ונותר לי עוד יום אחד בלבד כדי להדרוך את הקבוצה, ובעיקר את מגיד השיעור המיועד, בחור מבוגר שזה עתה הכיר את שפת עמו ואת ניבה.

בשעה הנקובה הם חמקו פנימה, איש איש בתורו, בשקט, בחשאי, שוחחו בלחש, וכאשר המוזמנים התקבצו, הדלת ננעלה על מסגר וברית, הגמרות נשלפו ממקום מחבואן, ו"מגיד השיעור" החל לקרוא את הגמרא.

אם אתנסח בעדינות, אומר כי לא היה להם קל היה עליהם להתמודד עם לשון הקודש, עם השפה הארמית, עם שפתו של רש"י המתובלת בלעז"ים צרפתיים. חלקם הטיבו להתמודד עם הקריאה בחומש, אך כאן, להפתעתם, הניקוד 'נעלם', ארמית ועברית התחלפו ביניהם ללא הרף. על דבר אחד הסכימו הכל - שבת זה 'סובוטה'.

השיעור הסתיים. נפרדתי מהם לשלום ויצאתי בדרכי המפותלת לארץ הקודש, כשבלבתי תפילה שבביקורי הבא אמצא אותם בריאים ושלמים, מחוזקים ואיתנים ביהדותם, באמונתם ובלימודם.

הכל היה בסדר. חוץ מדבר אחד. **הביקוש** היה רב על ההיצע. פתרון ראוי לשמו לא נראה באופק, אך הכל נתנו את עיניהם באחד המשתתפים. איש לא אמר לו מילה. חלילה, אך מארגני השיעור והמשתתפים היותו פעילים, היו דנים ברות בינם לבין עצמם, אם לא היה מן הראוי שיפנה את מקומו לאחר. הוא לא התקדם. השפה לא נקלטה במוחו. דברי הגמרא לא חדרו אליו. מצער ככל שיהא, אלה היו פני הדברים.

כעבור חצי שנה, נסעתי ליטול' נוסף בברית המועצות. הזדוותי לבקר בכל המקומות שבהם ייסדו שיעורי תורה מחתרתיים, ביניהם גם בשיעור הצפוף. ההתרגשות היתה גדולה, נקל לשער. הם התקדמו יפה מאד, ידיעותיהם התרחבו, ולפעמים הם אפילו הבינו את הגמרא. באמת. לאחר שיום השיעור, אחד המשתתפים לקחני לפניה, ושח בפני את ההתלבטות שהם ניצבים בפניה לגבי השתתפותו של אותו יהודי בשיעור.

איני יודע מה לומר לך, השבתי לו בכנות, איני יודע **רבונו** של עולם. מי יכול לענות תשובה על שאלה כזו **למחרת** התעכבתי קמעה, והופעתי במקום הכינוס כחמש דקות לאחר תחילת השיעור. נכנסתי אל המקום, ומצאתי את כולם יושבים בצפיפות ומאזינים בדריכות לדבריו של אחד המשתתפים שדיבר במהירות עצומה, בהתרגשות גדולה. למרות שאני שולט בשפה הרוסית ברמה סבירה, לא הבנתי מדבריו אף לא מילה אחת. הכל היה נשמע לי כמו מילה אחת ארוכה.

עמדת מי הצד, לא רציתי להפריע להם. הוא שילב בדיבורו תנועות ידיים נמרצות, הרים את שרוליו חולצתו, התנשף בכבדות, דפק על השולחן, גילם דו-שיח בין שני בריונים אלימים. דרמה אמיתית. את דבריו הוא סיים בשפט מוחץ ודרמטי, כך בכל אופן נחשתי על פי תגובותיהם הנרגשות מאד של הנאספים, שטפחו על כתפיו נמרצות, התחבקו איתו, וזקן הנאספים אף נשקו על מצחו. מחווה נדירה לרוסי מצוי.

כשוך ההתרגשות, הם הושיבוני בראשם ופענחו עבורי את שהתרחש לנגד עיני.

בעל "לקט יושר" (או"ח) מביא בשם רבו, ה"תרומת הדשן", את הראיה הבאה. בגמרא (גיטין פח/א) נאמר, שהקב"ה הקדים בשתי שנים את הגליית אבותינו מארצנו כדי למונעם מאבדון. שכן, נאמר בפסוק (דברים ד/כה, כו) **"ונושנתם בארץ והשחתם... כי אבד תאבדון"**, לאמר, אם יחסאו בשהותם בארץ במשך שמונה מאות חמישים ושתיים שנה, שהן גימטריה של המילה "ונושנתם", אזי יתקיים בהם, רח"ל, הפסוק "אבד תאבדון". כדי למונעם מכך, הקב"ה הקדים את גלותם בשנתיים, והגלם לאחר שהות של שמונה מאות וחמישים שנה בארץ. מדוע באמת היה צורך להקדים בשתי שנים, ולא היה די בהקדמה של שנה אחת? משום שהמקרא אינו מדקדק בהפרש של מספר אחד, והיו עלולים להכחד גם שנה אחת לפני תום המועד הקצוב!

המקובלים הביאו מקור לכלל זה, מן האמור בפסוק (בראשית מח/ה) **"אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי"**. רמז יש כאן, כי אפרים ומנשה כראובן ושמעון, כשם שהגימטריה העולה מצירוף שמותיהם זהה. זאת, למרות ש"אפרים ומנשה", 732, עודף במספר אחד על "ראובן ושמעון", 731. הא למדת שהפרש של מספר אחד, אינו מקלקל את השיוויון ("דבש לפי" החיד"א, אות ב' סימן י"ד, בשם ליקוטי גורי האר"י והרמ"ע) [ראה עוד בנושא רמ"א או"ח סימן ס"א סעיף ג', "מגן אברהם" סימן רצ"ה בשם התשב"ץ, "בית יוסף" סימן תקפ"ב].

דף סה/א אין מושיבים בסנהדרין אלא בעלי חכמה בעלי מראה בעלי קומה בעלי זקנה בעלי כשפים

האם מותר להשתמש בקבלה מעשית

בסוגייתנו מבואר, כי המתמנים לכהן בסנהדרין, צריכים להיות בעלי תכונות מסוימות שיאפשרו להם למלא את תפקידם כיאות, וכמו כן עליהם להיות "בעלי כשפים". רש"י (ד"ה "בעלי כשפים" מפרש: "שאם יהא הנדון מכשף והאור לא ישלוט בו יעשו הן מכשפות וימיתוהו בכל מיתה שיוכלו", ולשם כך עליהם לדעת מעשי כשפים כדי להתמודד מול מכשפים שינסו להתל בשליחי בית הדין ולהתגבר באמצעות כישוף על העונש אשר יושת עליהם.

כשם שניתן לברוא יצורים על ידי כישוף, אלא שהדבר אסור, והעושה כן חייב מיתה, כך להבדיל, ניתן לחולל פלאות על ידי צירוף אותיות שם ה' והדבר מותר (סנהדרין טז/א), וכך נפסק להלכה (יו"ד סימן קע"ט סעיף ט"ו), כפי שכתב הש"ך, "והשם יתברך נתן בהם כח, שיוכלו לפעול על ידיהם החסידים והנביאים והפועל בהם מראה גדולתו וגבורתו של הש"י שמו, אך שיתעסקו בהם בקדושה ובטהרה ולצורך קדושת השם או לצורך מצווה רבה". מדברי המפרשים והמקובלים אנו למדים, כי יש מספר סוגים של "קבלה מעשית", ובנוסף ליכולת לפעול על ידי הזכרת שמותיו של הקב"ה, הצדיק יכול להשביע מלאכים וכוחות עליונים שיעשו את רצונו, וכן ניתן לפעול על ידי קמיע לרפואה ולדברים נוספים.

איסור חמור להשתמש בקבלה מעשית: כאמור, אין התורה אוסרת לפעול בכוחות אלו, אך הראשונים והאחרונים כתבו, כי בימינו חל איסור חמור להשתמש בהם מלבד במקרים חריגים. יש אף המבארים, כי דברי הלל הזקן במשנה (אבות פ"א משנה י"ג) **"ודישתמש בתגא חלף"** מתייחסים למי שמשתמש בשמותיו של הקב"ה (עיין רמ"א יו"ד סימן רמ"ו סעיף כ"א ועיין ט"ז וש"ך יו"ד שם ובעיקרם מאמר א' ס"פ י"ח).

עדותו המדהימה של החיד"א על האריז"ל: האריז"ל אמר לתלמידו רבי חיים ויטאל (שער רה"ק למהרח"ו, שער ז), כי אין לעסוק בצירופי שמות, מאחר שכיום הכל טמאי מתים ואין אפר פרה להטהר על ידו, אך התנאים שעסקו בכך, נטהרו באפר פרה אדומה. החיד"א ("מדבר קדמות" מערכת א אות כ"ו) הוסיף על כך, כי נהיר לו שהאריז"ל זכה להטהר באפר פרה אדומה על ידי אליהו הנביא! בהזדמנות אחרת הוסיף האריז"ל (הובא ב"ראשית חכמה"), כי רק אדם שהינו חף מכל עוון רשאי לעסוק ב"קבלה מעשית", אך מי שיש בו אפילו עוון אחד, מלאכי עליון מקטרגים עליו על שהוא משתמש בשמו של הקב"ה והוא נענש חמורות.

הזכרת שמות מלאכים: מטעם זה, כתב מהרח"ו, האריז"ל דילג על שמות המלאכים המוזכרים בתפילות ואמרם בראשי תיבות בלבד, משום שהזכרת שמו של מלאך גורמת לו להופיע מיד, כדי לשמוע את שמבקשים ממנו, והדבר עלול לעורר קטרוג.

מי כתב את הספר "רזיאל המלאך": האריז"ל הוסיף ואמר, כי ידוע לו, שצירופי השמות הכתובים כיום בספרי הקבלה, משובשים הם מאד, ובכלל זה, אלו המוזכרים בספר "רזיאל המלאך" המצוי בבתיים רבים (שולחן ערוך האריז"ל). אולם, האריז"ל נמנע מתיקון שיבושים אלו, מאחר שלא חפץ שישתמשו בהם. מעניין לציין, כי ספר "רזיאל המלאך" מיוחס לאדם הראשון, אך לדעת רבי נחמן מברסלב (ליקוטי מוהר"ן אות תע"ח), לא זו בלבד שאין הדבר כן, אלא שהסגולה המיוחסת לו - מניעת שריפות, אינה נכונה, ואף אירע פעם שהספר עצמו נשרף.

אין ליטול שכר בגין עיסוק בקמיעות: לגבי העיסוק בקמיעות, כתבו החיד"א ("זכר דוד" מאמר א' פ' נ"ט) ובעל "לב העברי" (ב"תורת יחיאל" פרשת תצוה עמוד שני"א), כי אף לדעת המתיר לכתוב צירופי שמות קודש בקמיעות, יש להזהר שלא ליטול שכר על כך, כי אמרו חז"ל ו"דישתמש בתגא חלף", היינו, שאסור ליהנות משמותיו של הקב"ה, וקל וחומר, הוסיף החיד"א, כי המקפיד על מי שלא שילם לו אין במעשיו ובברכותיו כלום, וסופו ליענש ולהנזק.

הדובר היה אותו יהודי שלא הבין מאומה מן הנלמד. ככל הנראה הוא הבחין בהתלבטות שלוותה את שהותו במקום, והוא החליט לשתף את המשתתפים בשיעור בסיבת נוכחותו במקום, ולהעביר לידיהם את ההחלטה כדת מה עלות. **לפני** שנים, הוא סיפר, ישבתי במסעדה כלשהי ואכלתי לתומי. לפתע, ללא הודעה מוקדמת, אנשי ק.ג.ב זינקו לתוך המסעדה, שלפו אקדחים והורו לכל הנוכחים לשכב על הקרקע. תוך דקות מצאתי את עצמי כבול באזיקים, מובל בניידת משטרתית לבית המעצר. האמינו לי, לא ידעתי על מה ולמה. לאחר מכן התברר לי, כי באותה מסעדה נכחו מספר אנשים בעלי דעות 'משוחררות' יתר על המידה, והחוקרים ביקשו להוכיח את קשרי עם הקבוצה החתרנית.

התחנת, בכיתי, צעקתי, הבטחתי ואמרת, כי אין, לא היה ולא יהיה לי קשר כל שהוא עם אנשי אותה קבוצה. אך מאומה לא הועיל. בוקר צהרים וערב, לילה ויום, היו החוקרים הנוקשים חוזרים על אותו משפט: "אם ישבת איתם, סימן שאתה מהם". אני חזרתי על טענותי, הם חזרו על טענותיהם, המלוות במכות נמרצות, שהותירו בי סימנים עד היום, ולבסוף נענשתי בהתאם.

חברי היקרים, הוא פנה אליהם. לאחר פטירת, כאשר אתייצב בפני בית דין של מעלה, ככל הנראה לא אדע לחזור על שורה אחת בגמרא, אולי אפילו לא על משפט אחד. אבל אני אגלה את דוועי התבולה, ואומר למלאכי השמים, "אתם רואים, הם לימדו אותי, שאם ישבת איתם, סימן שאתה מהם". רבוננו של עולם, באמת לא הבנתי מאומה ממשכת 'סבוסה', אבל ישבתי איתם, אני מהם, אני מהם, אני מהם!!!

הכל קמו וחייבוהו, "אין ספק, אתה מאיתנו. לוואי שאנחנו גם נהיה איתך"...

הנאספים סביב ספסלו של ר' אליעזר שאפו נשימה עמוקה. אמעשה. ר' אליעזר מחה את דמעותיו, כשאני מספר מעשה זה אני חווה אותו כאילו הוא מתרחש זה עתה, הסביר בחוסר נעימות, והמשיך את דבריו: "יתכן שחלק מהלומדים בשיעור שלי לא הבינו את כל הנושאים בגמרא, לא מן הנמנע שלא עלה בידם לרדת לעומק כל המושגים, אפשר שהם לא הצליחו להבדיל לעצמם די הצורך את המרכיבים הרבים ואת הפרטים העדינים הכרוכים בסוגיות אלו ואחרות אבל אני אומר להם, אחי ורעי! אתם משלנו, מלגיונו של מלך, אתם חלק מקבוצה אדירה חובקת עולם, שמתישבת בכל יום בצוואת ליד אותו דף גמרא. אשריכם ומה טוב חלקכם. הוכחתם את השתוקקותכם למעיין החיים. ברצוני לומר לכם, "לוואי יהי חלקי מחלקכם!!!!". **לוואי**

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעבודה מרתקת שניתן ללמוד מהם מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: ת.ד. 471 בני ברק. ספק: 03-570-67-93 דוא"ל: mendelson@meorot.co.il

בברכת התורה, העורך

פנינים

דף סג/א ומחבת דאתיא אמחבואי הפה **שמירת שבת מכפרת** בזמר ליום השבת מופיע הפזמון "השומר שבת, הבן עם הבת, לא-ל ירצו כמנחה על מחבת". ומדוע לא מנחת מרחשת?...

למסקנת הגמרא, ההבדל בין מנחת מחבת למנחת מרחשת הוא הלכה למשה מסיני. ברם, יתכן, כי גם למסקנה זו באה מנחת מחבת על מעשה עבירה ומנחת מרחשת על מחשבת עבירה.

בזה ניתן לבאר את נוסח הזמר לשבת, שהשומר שבת יירצה "כמנחה על מחבת". השומר שבת, אפילו עובד עבודה זרה כדור אנוש, מוחלים לו (שבת קיח/ב). מנחת מרחשת כפרתה קלה, על מחשבה בלבד. לפיכך, יירצה כמנחת מחבת דוקא המכפרת לא

דף סט/ב חטיין שירדו בעבים מהו

זהותם והגדרתם של מאכלים שנוצרו על ידי נס

בגמרתנו אנו מתוודעים לחיטים שמעולם לא נזרעו, לא צמחו בקרקע וכמובן לא נקצרו, אלא "ירדו בעבים", היינו: גשם של חיטים ירד מן השמים. סוגייתנו זנה על מהות החיטים הללו בנוגע להקרבנות למנחות וכשתי הלחם. כיצד אירע פלא שכזה? לדעת רש"י (ד"ה "שירדו בעבים"), עבים שבאוקיינוס בלעו לתוכם ספינה עמוסה בחיטים ופלטו אותה בארץ ישראל. רבינו תם (תוס' ד"ה "חיטים") תמה על דבריו, שאם כן, מדוע הגמרא מסתפקת אם חיטים אלו הרי הן כחיטים שגדלו בארץ ישראל, וכי בגין הופעתן באופן מוזר בשמי ארצנו השתנה מקום גידולן? לפיכך הוא מבאר: "אלא נראה לי דעל ידי נס ירדו בעבים".

בעל ה"נודע ביהודה" (ש"ת תניינא או"ח סימן ס"ז) נשאל, הרי החיטים שירדו מהעננים התחמצו ואינן ראויות למנחות ולשתי הלחם, שאינם באים חמץ. והשיב, כי המדובר על "גשם חיטים" בלבד, ללא תערובת מים, וגם לפי שיטת רש"י שהמדובר בעננים של ממש שבלעו לתוכם את החיטים, יש לומר שהחיטים היו נתונות בתוך שקי עור אטומים למים.

נס חנוכה: ומכאן, לימי החנוכה הממשמשים ובאים. ידועה היא קושיית ה"בית יוסף" (סימן תר"ע), מדוע נקבעו שמונה ימים להדלקת נרות החנוכה, בעוד שהנס התרחש במשך שבעה ימים בלבד, שכן, בפך השמן היה די כדי הדלקת היום הראשון. באחד מתירוציו עונה ה"בית יוסף", כי ביום הראשון, לאחר שיצקו שמן מן הכד למנורה, הכד נותר מלא שמן כבתחילה. נמצא, שהנס התרחש כבר ביום הראשון.

שמן שנוצר בנס, ראוי להדלקת נרות המנורה? בעולם הישיבות ידועה התייחסותו של הגר"ח מברסק זצ"ל, אשר שאל על תירוץ זה, הרי את נרות המנורה יש להדליק ב"שמן זית", ואילו שמן תוצר נס אינו כשר להדלקה, ואם נס השמן התבטא בהתרבותו, לא היה ניתן להשתמש בו להדלקת נרות המנורה. אולם, אם הנס התרחש על ידי שכמות שמן מעטה דלקה שעות רבות, אזי, אין בכך כל פסול.

סיוע לסברה זו, ששמן של נס אינו כשר, נמצא במקור קדום ביותר: הרד"ק (מלכים ב' ד' ז' ט' ז') מביא בשם התוספתא, כי אלישע הנביא הורה לאשת עובדיה, כי השמן אשר ניגר בנס מכלי אחד, ובו מילאה כלים רבים, אינו טבל ואין צריך לעשרו, "דמן ניסא הוא" ("מקראי קודש", חנוכה, סימן ג).

כמובן, כי מגמרתנו, לפי פירושו של רבינו תם, עולה להיפך. שכן, כפי שחיטים שירדו בנס, חיטים המה, כך גם יש לומר, כי שמן שנוצר בנס הרי הוא שמן, ולכאורה, אין כל עילה להבדיל בין חיטי נס לשמן נס.

קושיה עצומה זו, הביאה את הגר"ד סולובייצ'יק זצ"ל מירושלים, נכדו של הגר"ח, למסקנה, כי שמועה זו בשם הגר"ח אינה נכונה ("ימי החנוכה", להרב י"א שכטר, עמ' א), אלא תוצרי הנס נקראים כשם החפץ שבצורתו נוצרו. ואילו אלישע אשר הורה לאשת עובדיה לבל תעשר את השמן שנוצר בנס, לא הורה כן משום ששמן של נס אינו שמן, אלא משום שרק מאכל שגידולו מן הארץ חייב בתרומות ובמעשרות, ושמן זה לא היה גידולו מן הארץ (שם, עמ' ג), ועיין "דרך אמונה" הל' תרומות פ"ב הל' א' בביאור הלכה ד"ה "אוכל").

"שמן זית" - שמן מן הזית דווקא: אולם, יש שטענו, כי אף לאחר שנכחנו כי ניתן להשתמש בחיטי נס למנחות ולשתי הלחם, עדיין אין להוכיח מכך כי ניתן להשתמש בשמן שנוצר על ידי נס, להדלקת נרות המנורה בבית המקדש. שכן, למנחות ולשתי הלחם יש צורך בחיטים, וחיטי נס, אכן חיטים הנה. ברם, לגבי הוראת התורה ליטול שמן זית עבור מצוות הדלקת המנורה, אין הדברים ברורים. מחד, יתכן שכוונת התורה לסוג החומר שישמש לבעירה. מאידך, יתכן שכוונתה היתה שאת נרות המנורה יש להדליק ב"שמן זית" בלבד, היינו: בשמן שהופק מן הזית. מעתה, שמן שנוצר על ידי נס, אינו כשר למצוות הדלקת נרות המנורה, שהרי אינו שמן שהופק מן הזית ("ימי החנוכה" שם, בשם כלי חמדה, ויקהל, ועיין שם מה שהעיר על זה) [ועיין שם עוד ב"מקראי קודש" בעניין שמן של נס והחילוק בין נתרבה על ידי נס או התחדש בנס].

על מחשבות בלבד אלא גם על מעשים... ("טעמא דקרא", להגר"ח קנייבסקי שליט"א, תפילה).

דף סז/ב מחמשת רבעים קמח

רמז לשיעור חלה

השיעור להפרשת חלה הוא כידוע ארבעים ושלוש ביצים וחומש ביצה, ורמז לדבר - חלה בגימטריה ארבעים ושלושה (ש"ך י"ד ס"י שכ"ד ס"ק ב').

דף סט/ב ילדה שסבכה בזקנה

"אהל החי"...

בגמרא נאמר, כי ענף עץ ערלה ועליו פירות שהורכב בעץ בוגר, עדיין ערלה הוא. אולם, בעלי התוספות (ד"ה "דאמר") מוכיחים, כי אם לא נשא פירות, הוא בטל לעץ ואינו ערלה כלל.

מדין זה הוציא הגר"י קנייבסקי זצ"ל הלכה מעניינת.

מה דינו של אבר מן המת. המטמא באוהל, שהושתל באדם חי: האם הוא עדיין מטמא גם לאחר ההשתלה, וכחן אינו רשאי לשהות במחיצתו של אדם זה? נראה, הוא אומר, שכשם ש"ילדה שסיבכה בזקנה בטלה", כך בטל אבר זה לגוף החי, ואינו מטמא עוד באהל (כתבי קה"י החדשים, אהלות).

צעילוי נשמת

הר"ר **ישראל סימינובסקי** ז"ל
 ב"ר שניאור זלמן ז"ל
 נלב"ע כ"ז באדר א' תשנ"ה
תנצב"ה
 הונצח ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת
 מרת **הצילה (הלה) כפתורי** ע"ה
 ב"ר ישעיהו יודנהרץ ז"ל
 נלב"ע כ"ח באדר תשנ"ט
תנצב"ה
 הונצחה ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת
 הילדה **שארה מרים צורף** ע"ה
 בת יפה אלה ואפרים יחיאל ה"י יבדלחט"א
 נלב"ע כ"ז אדר א' תשע"ו
תנצב"ה
 הונצחה ע"י ידידנו
 ר' אפרים צורף שיחי' - שילה

לעילוי נשמת אמי מורתי
 מרת **פסיה שיינדל (הגר) אפל** ע"ה
 ב"ר שמואל ז"ל נלב"ע ב' בניסן תשנ"ב
 ולעילוי נשמת מור"ח
 הר"ר **אלתר יוסף מאיר הרשקוביץ** ז"ל
 ב"ר יואל ז"ל נלב"ע ה' בניסן תשל"ז **תנצב"ה**
 הונצחו ע"י עו"ד
 הר"ר **שמואל ואסתר אפל** שיחיו - ב"ב

צעילוי נשמת

מרת **גליקעל קליין** ע"ה
 ב"ר יהושע הלוי וייס ז"ל נלב"ע כ"ז באדר תשע"ב
תנצב"ה
 הונצחה ע"י בנה **יוסף (רמי) קליין** ומשפ' - בני ברק

צעילוי נשמת

הר"ר **ירחמיאל אשר זיטמן** ז"ל
 ב"ר מרדכי צבי ז"ל נלב"ע כ"ז באדר תשע"ב
תנצב"ה
 הונצח ע"י המשפחה שיחיו

